



Ірина Колапчук,

учителька зарубіжної літератури, спеціаліст вищої категорії, заклад загальної середньої освіти I-III ступенів села Богдана Богданської сільської ради Рахівського району Закарпатської області

Важке прозріння особистості в тоталітарному суспільстві

Урок за романом Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом» (9 клас)

УДК 373.5.016:821.09(73)(092)БРЕДБЕРІ

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.3.336575>

Мета заняття:

- **Навчальна:** продовжити роботу над змістом твору, поглибити навички визначення його проблематики, вміння розмірковувати над порушеними питаннями, робити правильні висновки, формувати навички аналізу та інтерпретації літературного твору з урахуванням вікових особливостей, вміння виділяти головне з прочитаного.
- **Розвивальна:** розвивати дослідницькі компетентності учнів у роботі з текстом великого формату, встановлювати міжпредметні зв'язки; вдосконалювати навички аналізу образів, переказу, виразного читання, логічного мислення, зв'язного мовлення, вміння аргументувати власну думку та працювати у групі, сприяти розвитку критичного мислення, морально-етичному вихованню учнів і учениць та формуванню естетичного смаку.
- **Виховна:** виховувати свідомих особистостей, здатних обстоювати власну позицію, формувати в учнів і учениць ціннісне ставлення до книг, знань, свободи і саморозвитку.

Тип заняття: застосування знань, умінь і навичок.

Обладнання: підручник, текст роману Р. Д. Бредбері «451° за Фаренгейтом», тематична мультимедійна

презентація, ілюстрації, музичний супровід, роздатковий матеріал для групової роботи та для домашнього завдання.

Те, що люди не вчаться
на помилках історії, —
найголовніший урок історії.
Олдос Гакслі

ПЕРЕБІГ ЗАНЯТТЯ

I. Організаційний момент.

II. Емоційне налаштування на сприйняття матеріалу.

- *Слухання саундтрека до фільму «Інтерстеллар» композитора Ганса Циммера (лунає фоном протягом уроку).*

III. Повідомлення теми, мети, завдань заняття, епіграфа до нього; записи до зошитів.

- **Слово вчителя.** Сьогодні ми простежимо важкий шлях прозріння особистості в тоталітарному суспільстві та його зображення в романі Рея Дугласа Бредбері «451° за Фаренгейтом» через еволюцію образу головного героя Гая Монтеґа.
- **Робота з епіграфом.** Епіграф до нашого заняття — слова англійського письменника Олдоса Гакслі, автора відомого роману-антиутопії «Прекрасний новий світ», в якому він зробив припущення щодо можливого майбутнього людства, заснованого на принципах надмірного споживання та на засадах тоталітаризму. Обмірковуйте вислів відомого письменника, слухаючи мою інформацію.

✓ 10 травня 1933 року. Берлін, столиця Німеччини, де перемогли націонал-соціалісти. Студенти за закликом і під керівництвом нацистів спалили понад 20 тисяч книг, зокрема твори Бертольта Брехта, Зіґмунда Фрейда, Генріха Гейне, братів Манн, Стефана Цвейґа, Джека Лондона, Ернеста Гемінґвея — всього

149 авторів. Це було першим кроком до ідеологічного контролю над літературою.

✓ 10 травня щороку, починаючи з 1947, у Німеччині відзначають День книги, або День пам'яті про публічне спалення книг. 1995 року на історичній площі Бебеля був встановлений знак «Бібліотека, що потонула» — пам'ятник спаленим книгам ізраїльського архітектора Міхи Ульмана. Під товстим склом — закриті згори порожні полиці бібліотеки,



Спалення книжок німецькою молоддю. Берлін. 10 травня 1933 року



«Бібліотека, що потонула», Bebelplatz (колишня Opernplatz), Берлін, автор Міха Ульман.



Книги, вмонтовані в підлогу. Музей історії Берліна

Проблемні запитання.

- Як ви розумієте слова Олдоса Гакслі, що є епіграфом до нашої розмови?
- Як історичні довідки про історію появи Дня книги в Німеччині і події в Україні 2022—2024 років пов'язані з ідеями й образами роману Рея Бредбері?

що йдуть під землю. Порожнеча полиць підсвічується знизу, підкреслюючи основні ідеї композиції: 1) непоправність утрат; 2) спалення книг не знищило світло знань.

✓ 2022—2024 роки. Російська окупаційна влада називає українські книжки «екстремістськими», на окупованих територіях їх вилучають і знищують чи спалюють. Натомість в захоплені регіони лише в 2022 році було завезено 2,5 млн російських книжок.

IV. Перевірка домашнього завдання.

Вибіркова презентація учнівських есе за темою «Що для мене означає свобода?»

V. Мотивація навчальної діяльності.

- Вправа «5 проявів любові до себе». Робота у зошитах.



Знищення українських книжок на тимчасово окупованих українських територіях



Запишіть 5 справ, які ви робите, присвячуючи час самому / самій собі, — читаєте книжку, малюєте, байдикуєте, займаєтеся спортом чи іншим хобі, виконуєте процедури для догляду за собою (релаксуєте, робите маски для обличчя чи волосся, ванни, інші процедури), пробачаєте собі слабкість і гнів, дозволяєте шкідливу їжу чи навпаки — дотримуетесь здорового харчування, тобто те, що складає маленькі радощі).

• **Проблемні запитання для учнів і учениць.**

- А чи може людина дозволити собі «маленькі радощі», живучи в тоталітарному суспільстві? Чи може вона бути самою собою? Чому?
- Які ознаки тоталітарного суспільства ви знаєте?
- Чому диктатори завжди борються з книжками, з культурою і діями / діячками культури?
- Яку роль відіграє книжка в житті людини?

VI. Застосування знань, умінь і навичок.

• **Вправа «Піраміда потреб».**

Інструкція вчителя. Зараз ми ознайомимось з «Пірамідою потреб» американського психолога Абрагама Маслоу, дізнаємось про ієрархічний порядок цих потреб і про те, як вона працює. Ця ієрархія припускає, що у кожної людини є різні рівні потреб: на найнижчому рівні містяться базові — потреби в їжі, безпеці, теплі, на найвищому — бажання самореалізації та самоактуалізації. Згідно з Маслоу, люди вмотивовані задовольняти базові потреби, перш ніж пе-

реходити до інших, більш високих. А щастя людина відчуває сповна тоді, коли задовольняє всі потреби. Хоча існує критика цієї концепції, особливо щодо її ієрархічної форми, однак піраміда потреб Маслоу не втрачає своєї актуальності й сьогодні, адже вона прояснює безліч потреб, які мають люди.

- **Завдання:** уважно розгляньте і проаналізуйте всі рівні піраміди, визначте власні актуальні зараз потреби.

Проблемні запитання для учнів і учениць.

- На якому щаблі ви перебуваєте?
- Які потреби реалізовані, а які — ще ні?
- На якому рівні перебувають герої роману «451° за Фаренгейтом»? Чому так сталося?
- Повернімося до вправи «5 проявів любові до себе». За бажанням прочитайте свої результати. Порівняйте, чи були прояви любові до себе в героїв твору.
- У чому ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з теорією Маслоу?
- **Кооперативна робота (у малих групах).** Об'єднання учнів і учениць у 3 малі групи. Самостійне виконання учнями й ученицями завдань із асистуванням вчителя.
- **Робота над еволюцією образу головного героя Гая Монтега.**

Завдання для груп.

1 група: охарактеризувати образ Гая Монтега на початку твору, узагальнити висновки вербально або графічно, презентувати однокласникам і однокласницям.

(Очікувані відповіді: *Гай Монтег на початку роману «451 градус за Фаренгейтом» зображений як типовий представник суспільства, в якому живе. Він — пожежник, але не звичайний, а той, хто підпалює будинки, де знайшли книги. Ця професія для нього — гордість і сенс життя. Він не замислюється над сенсом своєї роботи, а просто виконує накази, не виявляє ініціативи і не ставить під сумнів чинний порядок. Незважаючи на видиму лояльність, Монтег починає сумніватися. Його цікавить світ навколо — і з'являються питання, на які герой не може знайти відповідей у споживацькому суспільстві. У героя міцнішає спрага до знань, яку він*



раніше придушував. Отож на початку роману Гай Монтеґ — це персонаж, який перебуває в стані внутрішнього конфлікту. З одного боку, він відданий системі, а з іншого — відчуває в собі прагнення до знань і самопідзнання. Саме цей конфлікт стане рушійною силою його подальшого розвитку.)

2 група: визначити ключові події, які вплинули на зміни в головному героєві, узагальнити висновки вербально або графічно, презентувати однокласникам і однокласницям.

(Очікувані відповіді: Зміни зумовлені кількома ключовими подіями, які підштовхують Гая до переосмислення свого життя та цінностей: 1. Зустріч із Кларисою Макклелан. 2. Літня жінка, яка сплює себе через книги. 3. Книжки, які він зберігає. 4. Розмова з Фабером. 5. Смерть Бітті.)

3 група: скласти розповідь «Фінальний образ Гая Монтеґа: від попелу до відродження», проаналізувавши образ головного героя в фіналі твору, узагальнити висновки вербально або графічно, презентувати однокласникам і однокласницям.

(Очікувані відповіді: у фіналі роману Гай Монтеґ постає результатом тривалої внутрішньої боротьби і трансформації. Пройшовши через низку випробувань і потрясінь, Монтеґ перетворюється з пожежника на бунтаря, який прагне зберегти знання і людські цінності. Гай відмовляється від свого минулого життя і стає активним учасником боротьби проти тоталітарного режиму. Він готовий ризикувати життям, щоб зберегти книги і передати знання наступним поколінням. Герой розуміє, що справжнє щастя не в споживанні й розвагах, а в саморозвитку і пізнанні світу. Монтеґ, як міфічний Фенікс, відроджується з попелу, щоб почати нове життя. Він стає символом надії і віри в майбутнє. Монтеґ доводить, що навіть в умовах тоталітарного режиму людина може зберегти свою індивідуальність і прагнути до свободи.

Фінал роману залишає в нас відчуття надії. Хоча світ, зображений у творі, справляє враження безвиході,

Монтеґ і його однодумці дають нам приклад того, як навіть одна людина може змінити світ. Їхня боротьба за знання і свободу надихає і спонукає нас замислитися над власним життям і цінностями.)

• **Звіт учнів про роботу над еволюцією образу головного героя Гая Монтеґа.**

• **Складання ментальної карти «Світ майбутнього в романі Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом». Робота з текстом твору.**

З а в д а н н я для груп (склад груп можна залишити тим самим, а можна змінити на розсуд учителя): прочитати запропоновані фрагменти з роману, визначити схарактеризовані в них риси суспільства майбутнього, в якому живе Гай Монтеґ, намалювати на спільній ментальній карті (дошка або ватман). Самостійне виконання учнями й ученицями завдань із асистуванням вчителя.

Цитати для роботи в 1 групі:

— Уявіть собі людину дев'ятнадцятого століття — коні, собаки, карети, повільний темп життя. Потім двадцяте століття — темп прискорюється. Обсяг книжок зменшується. Стисле видання. Переказ. Екстракт. Усе стискається, згущається, — залишається тільки моментальний знімок (...)

— Твори класиків скорочуються до п'ятнадцятихвилинної радіопередачі. Далі ще більше: один стовпчик тексту, який можна прочитати за дві хвилини. І нарешті — десять-п'ятнадцять рядків для енциклопедичного словника. Я, звісно, трохи перебільшую — словники існували для довідок. Але чимало людей ознайомилися з «Гамлетом» (ви, Монтеґ, звичайно, добре знаєте цю назву, а ви, пані Монтеґ, мабуть, тільки чули її) — так от, чимало людей ознайомилися з «Гамлетом», прочитавши одну сторінку переказу в збірнику, який твердив: «Нарешті ви зможете прочитати всіх класиків! Не відставайте від своїх сусідів!» Розумієте? З дитячої кімнати — в коледж, а потім



Учителька Ірина Колапчук з учнями
ЗЗСО I-III ступенів села Богдана
Богданської сільської ради Рахівського
району Закарпатської області

Уроки зарубіжної літератури

назад у дитячу кімнату. Ось вам інтелектуальний стандарт, що панував минулі п'ять чи більше століть (...)

- А тепер, Монтеґ, швидше крутіть плівку! Швидше! Клік! Пік! Фрік! Дивись, пильнуй, туди, сюди, швидше, скоріше, вгору, вниз, усередину, назовні! Хто, що, як, чому, куди, коли? Ех! Ух! Бах! Трах! Бац! Бім, бом, бум! Переказ переказу! Витяг із переказу переказу! Політика? Один стовпчик, два рядки, заголовок! І за хвилину все випаровується з пам'яті. Крутіть людський розум у шаленому смерчі — швидше, швидше! — руками видавців, підприємців, дикторів, так, аби відцентрова сила викинула геть усі непотрібні, зайві, шкідливі думки! Мілдред узялася розправляти простирадло. Серце Монтеґа тьохнуло і завмерло, коли її руки торкнулися подушки. Нараз вона смикнула його за плече, щоб він трохи підвівся і дав їй змогу витягти подушку, підбити її і знову покласти йому за спину. Може, вона скрикнує й широко розплющить очі, або просто, заснувши руку під подушку, запитає: «Що це?» — і зі зворушливою наївністю покаже сховану книжку.

Цитати для роботи в 2 групі:

- Термін навчання в школах скорочується, дисципліна знижується, філософія, історія, мови скасовуються, англійській мові й правопису приділяється дедалі менше уваги, зрештою, про них майже зовсім забувають. Життя коротке, отож треба передусім працювати, а після роботи — розважатися досхочу. І навіть навчатися чогось іншого, крім умінь натискувати на кнопки, вмикати перемикачі, загвинчувати гайки і припасовувати болти?
- З театрів треба викинути все, крім клоунади, а в кімнатах зробити скляні панелі, і хай на них виграють гарні кольори, наче конфетти, чи кров, чи херес, чи сотерн (...)
- Так-от, треба якнайбільше спортивних ігор, розваг, треба, щоб людина завжди перебувала в натовпі, щоб її не покидало відчуття стадності — тоді вона не матиме часу думати, чи не так? Отож організуйте супер-спорт! Більше книжок з малюнками. Більше фільмів. А поживи для розуму менше й менше. Наслідок — дратівливість. Дороги переповнені людьми, всі кудись поспішають, байдуже куди. Бензинові втікачі. Міста перетворилися на туристські табори, люди — на орди кочівників і стихійно пориваються то туди, то сюди, як море під час припливу й відпливу; і от сьогодні хтось спить у тій кімнаті, де вчора ночували ви, а напередодні — я.

Цитати для роботи в 3 групі:

- (...) Але читач добре знав, що він хотів і, підхоплений виром веселощів, залишив собі комікси. Ну і, звичайно, еротичні журнали. Ось так, Монтеґ. І все це відбулося без будь-якого втручання

зверху, без уряду. Це почалося не з вказівок, наказів чи цензури, ні! Технологія, масовість ужитку і тиск з боку отих дрібних угруповань — ось що, хвалити бога, призвело до сучасного становища. Тепер завдяки їм ви завжди можете бути щасливим: читайте собі комікси, солоденькі любовні сповіді чи торговельно-рекламні видання (...)

- (...) Коли школи почали випускати дедалі більше бігунів, стрибунів, плавців, автогонщиків, льотчиків, механіків, ремісників замість дослідників, критиків, учених і людей мистецтва, слово «інтелектуал», звісно, стало лайкою, і це справедливо. Людині притаманна неприязнь до всього незвичайного. Пригадайте, адже у вашому класі був який-небудь обдарований хлопчина, що краще за інших читав і відповідав, а решта учнів сиділи, мов бовдури, і глибоко ненавиділи його? І хіба не його били й мучили годинами? Авжеж, його. Ми всі повинні бути однакові. Не вільні й різні від народження, як сказано в конституції, а просто однакові. Кожен схожий на кожного, мов дві краплі води, і тоді всі будуть щасливі, бо не буде велетів, перед якими треба схилятися в шанобі, на яких треба рівнятися. Отак! А книжки — це заряджена рушниця в помешканні сусіда. Спалити її! Розрядити рушницю! Зруйнувати людський розум! Хто може ручитися, яку мішень собі вибере начитана людина? Мене? Я тих книгогризів терпіти не можу. Так-от, коли будинки в усьому світі стали вогнетривкими, то робота, яку доти виконували пожежники (ви вчора таки слушно сказали, Монтеґ), стала непотрібна. На них були покладені нові обов'язки — стежити, щоб нічого не бентежило нашого розуму; в них, мов у фокусі лінзи, зібрався наш зрозумілий і законний страх бути нижчим за інших; вони стали нашими офіційними цензорами, суддями й судовими виконавцями. Це ми, Монтеґ, — ви і я(...)
- **Звіт учнів про роботу над змістом твору та складанням ментальної карти «Світ майбутнього в романі Рея Бредбері «451° за Фаренгейтом».**

Ілюстративний матеріал для роботи на уроці: кадри з серіалу «Чорне дзеркало» (Велика Британія, 2011. Режисери: Оуен Гарріс, Карл Тіббетс, Джеймс Гоуз).



29